

**ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО
СПРЯМУВАННЯ ЕКОНОМІКИ ТА БІЗНЕСУ В
СУЧАСНИХ УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ,
ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА НОВИХ ЗАГРОЗ
СУСПІЛЬНОМУ БЛАГОПОЛУЧЧЮ**

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ УЧАСНИКІВ НАУКОВО-
ПРАКТИЧНОГО КРУГЛОГО СТОЛУ**

М. КИЇВ, 20 ЛИСТОПАДА 2025 РОКУ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ
Науково-дослідний інститут приватного права і
підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака

Збірник наукових праць

за матеріалами

науково-практичного «круглого столу»

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО СПРЯМУВАННЯ
ЕКОНОМІКИ ТА БІЗНЕСУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ
ЦИФРОВІЗАЦІЇ, ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА НОВИХ ЗАГРОЗ
СУСПІЛЬНОМУ БЛАГОПОЛУЧЧЮ

20 листопада 2025 року

м. Київ, 2025

УДК 346.14:346.22(334.7)

Рекомендовано до друку вченою радою Науково-дослідного інституту
приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака
Національної академії правових наук України
(протокол № 13 від 24 грудня 2025 року)

Редакційна колегія:

Миронова Г. А., доктор юридичних наук, старший науковий співробітник, завідувачка лабораторії медичного права України та ЄС Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України (відповідальна за випуск);

Деревянко Б. В., доктор юридичних наук, професор, провідний науковий співробітник відділу міжнародного приватного права Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України;

Крушельницька Г. Л., кандидат юридичних наук, доцент, старший науковий співробітник лабораторії медичного права України та ЄС Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України (упорядник).

Правове забезпечення соціального спрямування економіки України та бізнесу в сучасних умовах цифровізації, глобалізації, появи нових загроз суспільному благополуччю. Збірник наукових праць за матеріалами науково-практичного «круглого столу» (20 листопада 2025 року м. Київ). К.: НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2025. 216 с.

ISBN 978-617-8084-55-4

У матеріалах збірника представлені тези доповідей, що стосуються сучасних трендів вдосконалення приватноправового та публічно-правового забезпечення соціального спрямування економіки та бізнесу; правових засад регулювання соціального підприємництва в ЄС та Україні; особливостей охорони і захисту прав та інтересів суб'єктів господарської та благодійної діяльності в умовах викликів війни; актуальних проблем регулювання економічних відносин у контексті втрати чинності Господарського кодексу України та ін.

Видання адресоване науковим співробітникам, викладачам закладів вищої освіти, аспірантам, а також практикуючим юристам.

Матеріали доповідей подано в авторській редакції. Організаційний комітет не несе відповідальності за зміст публікацій, їх відповідність до вимог законодавства і за порушення авторських прав.

УДК 346.14:346.22(334.7)

ISBN 978-617-8084-55-4

© Автори, 2025

© Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2025

СЕКЦІЯ 4

ПРАВОВІ ВЕКТОРИ ВЗАЄМОДІЇ ПУБЛІЧНОГО ТА ПРИВАТНОГО СЕКТОРІВ ЕКОНОМІКИ ЗАДЛЯ ПОДОЛАННЯ ЗАГРОЗ СУСПІЛЬНОМУ БЛАГОПОЛУЧЧЮ

Бурило Ю. П. Публічно-правові механізми регулювання штучного інтелекту в ЄС на захисті приватних правовідносин.....**134**

Деревянко Б. В. Примусова реорганізація підприємств як загроза суспільному благополуччю**144**

Коваленко М. М. Роль розпорядника майна у захисті прав та забезпеченні балансу інтересів суб'єктів господарської діяльності, у процедурі розпорядження майном боржника в умовах викликів війни.....**152**

Марків Н. В. Цивільна відповідальність за порушення грошових зобов'язань за договором (стаття 625 Цивільного кодексу України): конфлікт закону та договору**159**

Миронова Г. А. Правовий вимір суспільного благополуччя у сфері охорони здоров'я**166**

Приянчук І. В. Приватно та публічно-правові засади регулювання небанківських фінансових ринків в умовах європеїзації**176**

Фільварочний Д. В. Роль міністерств у досягненні цілей сталого розвитку.....**188**

Береговий І. В. Апеляційний перегляд у сімейних спорах: значення судової практики для формування єдиних підходів у правозастосуванні**197**

Савченко Р. А. Правове регулювання медичного страхування в Україні в умовах післявоєнного відновлення: господарсько-правові виклики та перспективи**203**

Висновки та пропозиції за результатами роботи «круглого столу»**210**

Деревянко Богдан Володимирович, доктор юридичних наук, професор, провідний науковий співробітник відділу міжнародного приватного права НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України

ПРИМУСОВА РЕОРГАНІЗАЦІЯ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ЗАГРОЗА СУСПІЛЬНОМУ БЛАГОПОЛУЧЧЮ

Проведення будь-яких реорганізаційних заходів на підприємстві, установі, організації викликає стрес у працівників, невпевненість у керівництва, зниження ділової активності і показників діяльності у самого суб'єкта, зменшення відрахувань до державного бюджету. Інколи реорганізаційні заходи після їх завершення можуть дати позитивний результат, зокрема в частині стимулювання працівників до підвищення результативності праці. Та сучасні ефективні менеджери можуть і без цього віднайти об'єктивні і негативні стимули впливу на працівників. У сьогоднішніх українських реаліях для мільйонів людей наявність робочого місця є гарантією фінансового і навіть фізичного виживання. Далеко не всі професійні працівники готові змінити своє робоче місце на окопи на полі бою. І часто це не через страх, і точно не через нелюбов до Батьківщини. У багатьох сферах економіки фахівці, службовці, працівники не хочуть змінювати не тільки напрям діяльності, але і підприємство, установу, організацію, у яких вони працюють, а то навіть і адресу чи кабінет, цех, ділянку, де вони роками відточили і максимізували свої навички і вміння. Не випадково у недавніх корупційних скандалах за участі топ-чиновників у сфері енергетики об'єктом шантажу або тиску на окремі

енергетичні компанії чи їх підрозділи були погрози ліквідації із подальшою мобілізацією працівників.

У статті 42 Конституції України передбачено, що кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом, у статті 43 – що кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працюю, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується [1]. І зараз в умовах війни, яку вимушена вести Україна проти підступного ворога, боронячи демократичні цінності, цим правам постала загроза від самої держави.

У статті 6 «Загальні принципи господарювання» Господарського кодексу України (ГК України) найпершим принципом господарювання в Україні названо забезпечення економічної багатоманітності [2; 3]. І можливість вибору організаційно-правової форми потенційним суб'єктом господарювання є безумовним позитивом як для самого такого суб'єкта, так і для його контрагентів. Сьогодні із втратою чинності ГК України через введення в дію окремого Закону України «Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб» від 9 січня 2025 року (Закон 4196-IX) [4] цей принцип залишився у теорії права і нормативно не гарантується. Раніше нами вказувалося на хибність таких дій законодавця і на наявність ще у часи Давнього Риму гасла «E pluribus unum», тобто «із багатоманітності – єдине», а з ним – наявність вибору. І це знайшло місце на грошових бонах та монетах США [5, с. 42].

Власник майна майбутнього суб'єкта підприємництва чи некомерційної господарської діяльності повинен мати можливість вибору організаційно-правової форми, виду діяльності, місця діяльності та ін. Вибір завжди сприяє розвитку чесної конкуренції. А чесна конкуренція сприяє підвищенню якості товарів, робіт і послуг. В Україні донедавна потенційні суб'єкти господарювання у більшості

сфер та галузей економіки могли обирати певну організаційно-правову форму. Найчастіше ними були форма підприємства, господарського товариства чи їх об'єднання, куди вони також за власним бажанням або в силу економічних причин могли вступати. В окремих галузях та сферах вони могли обирати комерційний чи некомерційний статус. Володіти, користуватися і розпоряджатися майном такі суб'єкти можуть на праві власності, можуть орендувати чуже майно, брати окремі майнові об'єкти у лізинг чи концесію на основі відповідних договорів. Володіння, користування і розпорядження майном комерційними суб'єктами господарювання на основі права господарського відання, а некомерційними суб'єктами господарювання на основі права оперативного управління добігає кінця внаслідок приписів Закону 4196-IX.

Слід зазначити, що право на обрання організаційно-правової форми суб'єктами бізнесу та некомерційними організаціями передбачене актами законодавства усіх економічно і політично розвинених держав світу, оскільки підприємництво є, по суті, першоосновою для прогресу та сталого розвитку суспільства в економічній, соціальній, науковій та інших сферах, а некомерційна господарська діяльність часто покликана відстоювати соціальні інтереси держави.

СПД як новатори завжди знаходяться у пошуках нових можливостей для реалізації своїх бізнес-ідей, повної реалізації наявних ресурсів та отримання максимальних вигод. Тому ефективне правове забезпечення підприємницької діяльності є надважливим напрямом діяльності державних органів, а ступінь його ефективності прямо впливає на розвиток як суміжних сфер, так і на діяльність держави в цілому. З огляду на те, що суспільні відносини щодо здійснення підприємницької діяльності постійно розвиваються, змінюються та ускладнюються,

відповідно і правове регулювання цих відносин потребує перманентного коригування й удосконалення. Проте удосконалення не може виступати синонімом реорганізації у стилі військового комунізму 1920-х років, за якого спочатку планувалося усе знищити, а лише потім (якщо вдасться) наново відбудувати.

Суб'єкти господарювання у формі підприємств утворювалися на основі майна державної, приватної, змішаної форм власності, майна територіальної громади. Тепер в силу положень статей 13 і 14 Закону 4196-IX утворення будь-яких видів нових підприємств забороняється, а більшості діючих підприємств (за винятком тих, стосовно яких у поточний момент застосовуються процедури банкрутства) залишається трохи більше трьох місяців для прийняття рішення про припинення [4].

Одним із аргументів лобістів Закону 4196-IX була нібито вимога ЄС, а також певна складність для іноземців із з'ясуванням видів підприємств і господарських товариств в Україні. Але насправді в Угоді про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, підписаній 27 червня 2014 року [6], рівно як і в будь-яких інших актах *Acquis communautaire*, немає жодної вимоги щодо скасування Україною певного кодексу або ліквідації певної організаційно-правової форми суб'єктів господарювання, зокрема і форми підприємства. З іншого боку, *Acquis communautaire* та акти міжнародних економічних організацій усього світу (наприклад, Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) оперують терміном «підприємство», не вважаючи його радянським або застарілим.

За час своєї більш ніж 60-тирічної діяльності ОЕСР було прийнято близько 500 нормативних актів. Переважна більшість із них має рекомендаційний характер. Але країни,

які бажають брати участь у проєктах ОЕСР, ООН та ЄС, мають дотримуватися їх положень. Отже, слід звернути увагу на те, що у назві Декларації ОЕСР про міжнародні інвестиції та багатонаціональні підприємства 1976 року (англ. Declaration on International Investment and Multinational Enterprises) [7], як видно, зустрічається термін «підприємство» (англ. «Enterprise»). Цей термін зустрічається у назві новіших Керівних принципів ОЕСР для багатонаціональних підприємств 2000 року (англ. Decision of the Council on the Guidelines for Multinational Enterprises on Responsible Business Conduct), а також багаторазово у їх тексті [8]. У назві сучасної Настанови ОЕСР стосовно процедур належної перевірки у практиці відповідального ведення бізнесу 2018 року слово «підприємство» відсутнє. Проте його широко використано на позначення суб'єктів у тексті самої настанови [9]. Більше того, у тексті Настанови ОЕСР в україномовному варіанті використовується термін «МНК», що розшифровується як «міжнаціональна компанія», а в англomовному варіанті «MNE», що розшифровується як «Multinational Enterprise» [9]. А зовсім недавно ОЕСР було прийнято оновлені Керівні принципи ОЕСР з корпоративного управління на підприємствах державної форми власності 2024 року. В англomовній версії назви Керівних принципів ОЕСР зустрічається слово «Enterprise»: «OECD Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises» [10]. А отже, наведене вказує, що міжнародне законодавство сприймає організаційно-правову форму підприємства, а тому ніяк не може через будь-які політичні структури вимагати ліквідацію такої форми в Україні. Більше того, скасування організаційно-правової форми підприємства Законом 4196-IX суперечить нормам Конституції України. В останній у статтях 46, 78, 103, 120 зустрічається термін «підприємство», а в статті 86 – двічі; у статті 37 Конституції зустрічається термін

«державні підприємства»; у статтях 142 і 143 Конституції – термін «комунальні підприємства» [1].

Більше того, депутати, які виступали і голосували за втрату чинності ГК України, ліквідацію організаційно-правової форми підприємства, інші депутати та суб'єкти законодавчої ініціативи, під час розробки нових законопроектів на позначення суб'єктів застосовують термін «підприємство». Як, наприклад, у проекті закону України «Про підтримку та розвиток інноваційної діяльності» пропонується утворення такого важливого учасника інноваційної діяльності, як «інноваційне підприємство (установа, організація)», а на позначення окремих інших учасників інноваційної діяльності пропонується застосування терміну «підприємство» [11]. Також треба вказати на те, що окремі автори законопроекту, на основі якого було прийнято Закон 4196-IX, підготували проект окремих глав для оновленого Цивільного кодексу України (ЦК України). Серед іншого ними планувалася стаття 396-4 «Узуфрукт підприємства» [12, с. 232]. Іншими словами, окремими співавторами Закону 4196-IX, а також окремими провідними вченими-цивілістами не планувалося ліквідовувати організаційно-правову форму підприємства. Тобто таке рішення, скоріше за все, було прийнято чи не в останній момент. А тому воно може бути необґрунтованим.

Отже, скасування організаційно-правової форми підприємства в Україні в умовах війни разом із скасуванням права господарського відання та права оперативного управління як основних правових режимів майна та втратою чинності ГК України загалом внаслідок введення у дію Закону 4196-IX було здійснено без об'єктивних вимог міжнародних організацій. За ГК України підприємства, господарські товариства, фермерські господарства, кооперативи є суб'єктами права, а точніше суб'єктами господарювання – суб'єктами підприємницької діяльності

або некомерційними суб'єктами господарювання, а за ЦК України вони усі не є суб'єктами, а є об'єктами або просто сукупністю майна та майнових прав. Тобто Законом 4196-IX здійснено активну спробу державою позбутися залишку українських державних підприємств та підприємств територіальних громад через передачу майна окремих із них у приватні руки, застосування правового режиму узурпування державного та комунального майна, який допоки відсутній у ЦК України, та укладення договору оренди майна із третіми. Безумовно, далеко не всі державні і комунальні підприємства є прибутковими та ефективними, так само як і їх керівництво може допускати порушення антикорупційного законодавства України. Проте це не привід позбавлятися частини державного майна і частини майна територіальних громад у важкий час. Вважаємо, що в умовах війни ефективно приватизувати майно державних підприємств та підприємств територіальних громад і отримати за нього реальну вартість буде достатньо складно через обережність і поміркованість інвесторів, особливо іноземних. Тому продаж такого майна за відносно невеликі гроші у приватні руки становитиме загрозу суспільному благополуччю.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року № 436-IV (втратив чинність). *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18-22. Ст. 144.
3. Хозяйственный кодекс Украины: Науч.-практ. коммент. Под общ. ред. А.Г. Бобковой. Х.: Издатель ФЛ-П Вапнярчук Н.Н., 2008. 1296 с.
4. Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб: Закон України від 9 січня 2025 року

№ 4196-IX. Офіційний портал ВРУ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4196-20#Text>

5. Деревянко Б.В. Про невідповідність скасування Господарського кодексу України інтересам держави та народу України. *Сучасний розвиток державотворення та правотворення в Україні: проблеми теорії та практики*: матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції (26 червня 2023 року, м. Київ): 36. тез наук. праць / за заг. редакцією М.В. Трофименко. Київ: МДУ, 2023. С. 42-45.

6. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, підписана 27 червня 2014 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

7. Declaration on International Investment and Multinational Enterprises. 06.21.1976. URL: <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL0144>

8. OECD (2000), Decision of the Council on the Guidelines for Multinational Enterprises on Responsible Business Conduct, OECD/LEGAL/0307

9. OECD (2018), OECD Due Diligence Guidance for Responsible Business Conduct. URL: <https://mneguidelines.oecd.org/OECD-DueDiligence-Guidance-for-Responsible-Business-Conduct.pdf>

10. OECD (2024), OECD Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises. URL: https://www.oecd.org/en/publications/oecd-guidelines-on-corporate-governance-of-state-owned-enterprises-2024_18a24f43-en/full-report.html

11. Про підтримку та розвиток інноваційної діяльності: проєкт закону України. Реєстр. № 13715 від 29 серпня 2025 року. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/57219>

12. Модельні правила речевого права. За ред. професора Р.А. Майданіка. Тернопіль: Підручники і посібники, 2025. 304 с.

Наукове видання

Збірник наукових праць
за матеріалами
науково-практичного «круглого столу»

**ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
СОЦІАЛЬНОГО СПРЯМУВАННЯ
ЕКОНОМІКИ ТА БІЗНЕСУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ
ЦИФРОВІЗАЦІЇ, ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА НОВИХ ЗАГРОЗ
СУСПІЛЬНОМУ БЛАГОПОЛУЧЧЮ**

20 листопада 2025 року

Відповідальна за випуск: Г. А. Миронова

Матеріали надруковано в авторській редакції

Верстка: Г. Л. Крушельницька

Підписано до друку 25.12.2025 Формат 60х84/16
Обл.-вид. арк. 8. Зам. № 25-012
1 електрон. опт. диск (CD-R).

Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва
імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України
вул. Казимира Малевича, 11, м. Київ, 03150

Свідцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного
реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції,
серія ДК № 4758 від 07.08.2014